

Γιατί εμείς είμαστε αυτοί που συνεχίζουν

Πρόλογος

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας, δεν είναι ένα ταξίδι στο παρελθόν.
Είναι μία εμβάθυνση στην ιστορική μας αυτογνωσία.
Είναι η ανάδειξη των γεγονότων και των πρωταγωνιστών τους.
Η ιστορία γράφεται πάντα μέσα από αγώνες και την γράφουν οι ίδιοι, οι άνθρωποι.
Τις περισσότερες φορές, οι ηγέτες τους καθορίζουν το μέλλον τους.

Η ευρύτερη περιοχή που εκτείνεται γύρω από τα σημερινά Γρεβενά, δηλαδή η Ήπειρος, η Δυτική Μακεδονία, η Βόρεια Θεσσαλία και ορισμένα τμήματα της Νότιας Αλβανίας και της περιοχής Μοναστηρίου (των Σκοπίων) αποτέλεσε για χρόνια πηγή γεγονότων και εξελίξεων. Η ιστορία που γράφτηκε εδώ, συνεχίζεται στις μέρες μας, μας χαρακτηρίζει και αφήνει επάνω μας τα αποτυπώματά της. Η άγνοια γι' αυτήν δεν συγχωρείται. Τόσο καιρό, χρόνια, αιώνες, πολλοί είναι εκείνοι (οι άνθρωποι και οι παράγοντες) που μας άφηναν στην υστέρηση, στην ημιμάθεια και στο περιθώριο. Και εμείς συναινούσαμε! Γίναμε συμμέτοχοι στην απόκρυψη της ιστορίας, στην αποδοχή της λήθης, στην απώλεια της ιστορικής μας ταυτότητας.

Η αντίληψη ότι εδώ γύρω, στα μέρη μας, τόσα χρόνια, τόσο καιρό, «δεν έγινε και τίποτα το σπουδαίο», κυριάρχησε. Αυτό είχε κυρίως σαν αποτέλεσμα την αγνωμοσύνη και την αποστροφή στους ηγέτες που γέννησε η πατρίδα μας και την μειονεξία των επόμενων γενεών.

Το βιβλίο που έχετε ανοίξει, μολονότι είναι ένα βιβλίο ιστορίας, είναι ένα παράθυρο. Ένα παράθυρο προς το μέλλον. Πολλοί θα το αντιληφθούν και σαν ένα καθρέφτη. Όπου μέσα του μπορούμε να δούμε καθαρότερα, να δούμε τον εαυτό μας αλλά να δούμε και πίσω μας ...στο βάθος της ιστορίας! Γνωρίζοντας την ιστορία του τόπου μας και αναγνωρίζοντας την ιστορική διαδρομή ηγετών μας, μπορούμε να συνειδητοποιήσουμε ποίοι είμαστε, που ανήκουμε, ποιο δρόμο πορευόμαστε.

Τοποθετούμε την περιοχή των Γρεβενών κάθε φορά μέσα στο συνολικό γίγνεσθαι της ευρύτερης περιοχής και της χώρας. Αναδεικνύουμε τους βασικούς συντελεστές, προβάλλουμε τις σχέσεις τους με την κοινωνία, καταγράφουμε την καταγωγή και τη διαδρομή τους. Το νήμα αυτών των γεγονότων, των εξελίξεων, των προσώπων και των διαδρομών κρατάμε στα χέρια μας σήμερα. Το νήμα της ιστορικής αναγνώρισης, καταλήγοντας σε μας, περιμένει τώρα την συνέχειά του...

Εδώ, τίποτα δεν χαρίστηκε. Όσες φορές κυριάρχησε η πίστη στα ιδανικά, πάντοτε ο τόπος μας πέτυχε πολλά, ανέβηκε ψηλά. Όταν εμφανίστηκε η διχόνοια, ο φθόνος, η μι-

σαλλοδοξία και η προδοσία, ο τόπος πήγε πολλά χρόνια πίσω. Οι σελίδες αυτού του βιβλίου τολμούν να το πουν, το αποκαλύπτουν, η ζωή και η δράση των ηρώων μας το καταδείχνει.

Εδώ, ποτέ δεν είμασταν στο περιθώριο. Η ιστορία μας έφερνε συνέχεια στο προσκήνιο. Τις προκλήσεις, κάθε εποχής, βρέθηκαν άνθρωποι που τις αντιμετώπιζαν κατά πρόσωπο, με σθένος και γενναιότητα. Μ' αυτόν τον τρόπο αλλά και με τις θυσίες τους, η συνεισφορά μας στην προκοπή της πατρίδας ήταν κάτι παραπάνω από ισότιμη με την «άλλη» Ελλάδα που θεωρούμε ότι «τα έκανε όλα».

Ζήσαμε, όμως, και πολλά χρόνια στο περιθώριο, κυρίως μετά από ήττες, με την εκδικτικότητα των "νικητών" να μας οδηγούν στην αφάνεια, να απομυζούν την ικμάδα και να εκμεταλλεύονται την φιλοπατρία και το φιλότιμο.

Εδώ, γεννήθηκε πολλές φορές η επανάσταση, καταχτήθηκε η ελευθερία και θεμελιώθηκαν προσδοκίες για το καλύτερο.

Εδώ, όμως, υπήρξε και η οπισθοδρόμηση, μαζί με το φόβο, την καχυποψία, την καταδίωξη και την καταστροφή. Χωρίς δυνάμεις για να αντιδράσουμε θετικά, με την αιμορραγία της μετανάστευσης ή της φυγής των καλύτερων ανθρώπων μας, με την αποτροπή στο νέο και την επιστροφή στην εσωστρέφεια και την απομόνωση.

Η φωτογραφημένη αυτή ιστοριογραφία, προσπάθεια και έργο πολλών χρόνων, επεδίωξε να έχει σαν επίκεντρο κυρίως τον άνθρωπο του τόπου μου.

Η καταξίωση των αγωνιστών της ιστορίας είναι καθήκον μας και αποτελεί τον φωτεινό σηματοδότη. Ο προσδιορισμός μας στον ιστορικό χρόνο και χώρο και η σχέση μας με τον υπόλοιπο χώρο αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς.

Τα πρόσωπα αναδεικνύονται φωτιζόμενα μέσα από τα γεγονότα.

Η εκδοτική αυτή προσφορά στην ιδιαίτερη πατρίδα και τους ανθρώπους της, ελπίζω να ολοκληρωθεί με την επόμενη έκδοση που θα είναι αφιερωμένη στο πολιτισμό του τόπου μας και στις προοπτικές μιας βιώσιμης, αιετούρης ανάπτυξης, με κυρίαρχο στοιχείο το σεβασμό στην ιστορία και την προστασία του περιβάλλοντος.

Περνώντας την έκδοση αυτή στους συμπολίτες μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω εκείνους (φίλους και συμπατριώτες), (τους κατονομάζω στις σελίδες του βιβλίου), οι οποίοι βοήθησαν σημαντικά στην τεκμηρίωση αυτής της προσπάθειας, τους χορηγούς ιστορικών στοιχείων και φωτογραφιών, τους ιστορικούς ερευνητές και τους αρθρογράφους επί μέρους άρθρων, όπως επίσης και όλους εκείνους που κατά τη συνεργασία μας με έκδηλο ενδιαφέρον με παρότρυναν στην συνέχιση της προσπάθειας, αφού και οι ίδιοι γίνονταν συμμετοχικοί στην αναζήτηση της ιστορικής αλήθειας. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω, τον ζωγράφο κ. Χ. Πανίδη για τη διάθεση του έργου του, που κοσμεί το εξώφυλλο της έκδοσης. Επίσης πρέπει να ευχαριστήσω τα μέλη της α.μ.κ.ε. «Αναμόρφωση» και του συλλόγου «Όμιλος Παρέμβασης» για την υποστήριξη της έκδοσης και του έργου. Ακόμη θα πρέπει να αναγνωρίσω την συνεισφορά του κ. Άρη Σύρμου, της εκδοτικής εταιρείας Π. Ζήτη & Σία ΟΕ για το τεχνικά άρτιο τελικό αποτέλεσμα που κρατάτε στα χέρια σας.

Ιανουάριος, 2007

Περιεχόμενα

<i>Κεφάλαιο 1</i>			
Αρχαίοι χρόνοι	13	Ο Γεώργιος Μίσιος	74
Οι προϊστορικοί χρόνοι των Γρεβενών	13	Ο Ρήγας Βελεστινλής	75
Τυμφαία – Ελιμεία – Στυμφαλία	17	<i>Κεφάλαιο 5</i>	79
Ο πολιτισμός της Ελιμείας και τα Γρεβενά	25	Ο Χριστιανισμός	
Αυλαί και Γρεβενά	28	Όσιος Νικάνορας (1491-1549)	79
Η ανασκαφή στο «Καστρί» Αλατόπετρας –		Κοσμάς Αιτωλός (1714-1779)	80
Πολυνερίου Γρεβενών	30	Ο Άγιος Γεώργιος από το Τσούρχλι (1808-1838)	82
		Ο νεομάρτυρας Δημήτριος από την Σαμαρίνα	83
<i>Κεφάλαιο 2</i>	35	Σαμαριναίοι Ζωγράφοι	83
Ρωμαίοι, Βυζάντιο και Φράγκοι		Η Εκκλησία των Γρεβενών	84
		Το μοναστήρι των Αγίων Ταξιαρχών	89
<i>Κεφάλαιο 3</i>	41	Η σύνθεση του πληθυσμού	
Οι Τούρκοι στην περιοχή των Γρεβενών		και οι Βαλαάδες του Ν. Γρεβενών	91
Η οργάνωση του Τουρκικού κράτους	42	Πρόσωπα της εποχής μας	91
Το παζάρι του Μαυρονόρου	53	<i>Κεφάλαιο 6</i>	95
		Ορεινοί δρόμοι στη Βόρεια Πίνδο	
<i>Κεφάλαιο 4</i>	57	Για την επικοινωνία - τις μεταφορές - το εμπόριο	
Το Αρματολίκι των Γρεβενών		Η Επικοινωνία των Κοινοτήτων	95
Εξεγέρσεις των Ελλήνων κατά των κατακτητών	58	Διαδρομές	95
Οι αρματολοί Ζήδρος, Ντελή-Δήμος, Τότσκας,		Η επικοινωνία με το Ζαγόρι	104
Πρίφτης, Μπλαχάβας	60	<i>Κεφάλαιο 7</i>	109
Ο Αλή Πασάς και οι Ζιακαίοι	64	Οι Βλάχοι	
Ο Θ. Ζιάκας	67	Η διασπορά και οι μετακινήσεις τους	
Η προετοιμασία για την επάνοδο –		Γιάννης και Μιλτιάδης Μανάκης	135
Η εισβολή στα Γρεβενά	69	Οι Κουπατσαραίοι	142
Η Μάχη της Διμνίτσας	71	<i>Κεφάλαιο 8</i>	153
Η Επανάσταση του 1854	71	Μετά το 1854	
Άλλα ιστορικά πρόσωπα του Εθνικού Αγώνα	73	Ο Λεωνίδας Χατζημπύρος	156
Ο Μητροπολίτης Τρικάλων Διονύσιος	73	Γκαρέλιας και Ισμαήλ Αγάς	158
Ο Νικοτσάρας	74	<i>Κεφάλαιο 9</i>	163
Γρεβενιώτες αγωνιστές στο Μεσολόγγι	74	Οι Λήσταρχοι	
Η εξέγερση του Κολινδρού			
και οι Αβδελιώτες της Βέροιας	74		
Ο οπλοποιός Κ. Δημίδης	74		

<i>Κεφάλαιο 10</i>		<i>Κεφάλαιο 14</i>	
Μακεδονικοί Αγώνες	171	Το ταξίδι της μεγάλης φυγής	333
Η Βουλγαρική δράση – Η εξέγερση του Ίλιντεν	172	Η Μετανάστευση	333
Ίδρυση του Ελληνικού «Μακεδονικού Κομιτάτου»	173	Η Εκπαίδευση	344
Η επιχείρηση κατά της Αβδέλλας	177	<i>Κεφάλαιο 15</i>	
Η Μάχη του Όρλιακα	179	Η Δεσκάτη	369
Ο καπετάν Λούκας-Κόκκινος	182	Η Δεσκάτη σαν τόπος εξορίας	380
Ο Επίσκοπος Αγαθάγγελος	183	<i>Κεφάλαιο 16</i>	
Αιμιλιανός Λαζαρίδης	186	Γρεβενά: Η καταστροφή μιας πόλης που υπάρχει μόνο στις μνήμες μας	383
Διαμαντής Μάνος	187	Η Χούντα στα Γρεβενά	424
Ο Βερβέρας	188	Μετά το 1974	425
Αθανάσιος Μπρούφας	190	Η συνεδρίαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Απασχόλησης στη Βασιλίτσα	430
<i>Κεφάλαιο 11</i>		Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας στα Γρεβενά	431
Τα χρόνια μετά την Απελευθέρωση	193	Ο Υπουργός Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου στα Γρεβενά	432
Απελευθέρωση Δεσκάτης και Γρεβενών	193	Ο Πρωθυπουργός Κ. Σημίτης στα Γρεβενά	433
Ο Νικόλαος Κουσιδης	206	Ολυμπιακοί Αγώνες 2004. Τα Γρεβενά συμμετέχουν	434
Βαλκανικοί Πόλεμοι – Μικρασιατική Καταστροφή – Μεσοπόλεμος	210	Ο Πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής στα Γρεβενά	435
Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες του Ν. Γρεβενών	236	<i>Πρόσωπα</i>	
<i>Κεφάλαιο 12</i>		Γ. Μπούσιος	436
Η Ιταλική Εισβολή του 1940	241	Αλέξανδρος Λαδάς	437
Η Μάχη της Πίνδου	241	Κωνσταντίνος Ταλιαδούρης	438
Η συμμετοχή του Λαού – Αφηγήσεις στρατιωτών	254	Κώστας Βελλίδης	440
<i>Κεφάλαιο 13</i>		Η κινηματογραφική ταινία «Μεγαλέξαντρος»	441
Εθνική Αντίσταση	259	Ο Θανάσης Οικονόμου	443
Η Μάχη στο Σνίχοβο	259	Ο Ελευθέριος Τζιόλας	445
Η Ανασυγκρότηση των αντάρτικων ομάδων Γρεβενών	260	Βαγγέλης Κουτσοτόλης – Πασχάλης Αρβανιτίδης	448
Η Μάχη του Φαρδύκαμπου	263	Νίκος Παπατάκης	451
Η συγκρότηση των Αρχηγείων Γρεβενών	271	Το Μαθητικό Θέατρο	457
Απελευθέρωση Γρεβενών	276	Ο ΠΥΡΣΟΣ και ο ΧΟΣΓ	458
Η αιχμαλωσία της Ιταλικής φρουράς στη Βωβούσα	280	Οι σύγχρονοι Μουσικοί των Γρεβενών	459
Το Αρχηγείο Πίνδου	284	Ο Αριστοτέλης Βαρσάμης	461
Η ίδρυση του αρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας	289	Ο Σεισμός της 13/5/1995	462
Εκκαθαριστικές επιχειρήσεις Γερμανικού στρατού 1943-1944	292	<i>Κεφάλαιο 17</i>	
Βασίλης Γκανάτσιος (καπ. Χείμαρος)	301	Τα έργα του μέλλοντός μας	465
Ο Ανδρέας Τζήμας (Βασ. Σαμαρινιώτης)	302	<i>Κεφάλαιο 18</i>	
Ο Μιχάλης Χατζής	304	Ο συγγραφέας - Οι συλλογικές δράσεις	487
Ο Δημήτρης Καρατζόπουλος (καπ. Φωτεινός)	306	Ομιλίες – Ντοκουμέντα	502
Ο Θάνος Φείδας	307	Βιβλιογραφία	511
ΕΜΦΥΛΙΟΣ	312		
Επιχειρήσεις κατά τον εμφύλιο	314		
Επιχείρηση Γρεβενών 25/7/1947	324		